

С. А. МИХАЛЬСЬКА

**ПСИХОЛОГІЯ
МОВЛЕННЕВОЇ ПОВЕДІНКИ
ДИТИНИ 5-7 РОКІВ ЖИТТЯ**

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК
УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ПСИХОЛОГІЇ імені Г. С. КОСТЮКА

С. А. Михальська

ПСИХОЛОГІЯ МОВЛЕННЕВОЇ ПОВЕДІНКИ ДИТИНИ 5-7 РОКІВ ЖИТТЯ

Монографія

Кам'янець-Подільський
Видавець ПП Зволейко Д. Г.

2020

УДК 159.922.7:81-028.31-053.4 (081)
М69

Рецензенти:

Ващенко І. В., доктор психологічних наук, професор, професор кафедри загальної психології Київського Національного університету імені Тараса Шевченка;

Грись А. М., доктор психологічних наук, професор, завідувач лабораторії психології соціально дезадаптованих неповнолітніх Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України;

Турбан В. В., доктор психологічних наук, професор, завідувач лабораторії загальної психології ім. В. А. Роменця, Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України.

Рекомендовано до друку вченою радою Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України (протокол №12 від 26 грудня 2019 р.)

Михальська С. А.

М69 Психологія мовленнєвої поведінки дитини 5-7 років життя : монографія / С. А. Михальська. – Кам'янець-Подільський : Видавець ПП Зволейко Д. Г., 2020. – 360 с.

ISBN 978-617-620-314-8

У монографії розкрито теоретико-експериментальні матеріали дослідження проблеми мовленнєвої поведінки дитини в різних ситуаціях невизначеності та новизни та виявлення психологічних чинників, що сприяють підвищенню смислової регуляції мовленнєвої поведінки дитини у взаємодії з дорослими та ровесниками. Монографія адресована викладачам вищих навчальних закладів, аспірантам, студентам, працівникам у галузі практичної психології, педагогам, батькам вихованців для координації зусиль дорослих щодо створення умов збереження цілісності особистості та врахування вікової специфіки мовленнєвої поведінки дітей 5-7 років життя.

УДК 159.922.7:81-028.31-053.4 (081)

© С. А. Михальська, 2020

© Інститут психології імені Г. С. Костюка
НАПН України, 2020

ISBN 978-617-620-314-8

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	5
РОЗДІЛ 1	
ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ МОВЛЕННЕВОЇ ПОВЕДІНКИ ДИТИНИ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В СИСТЕМІ ОСОБИСТІСНИХ КООРДИНАТ РОЗВИТКУ	9
1.1. Методологічні засади аналізу проблеми розвитку поведінки особистості	9
1.2. Соціальна інституційна ситуація розвитку дитини старшого дошкільного віку	31
1.3. Специфіка вікових досягнень особистісного розвитку дитини 5-7 років життя та критеріальні оцінки її мовленневої поведінки	46
РОЗДІЛ 2	
ВЗАЄМОДІЯ ДИТИНИ З ОТОЧЕННЯМ ЯК СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНА ПРЕДИСПОЗИЦІЯ АНАЛІЗУ МОВЛЕННЕВОЇ ПОВЕДІНКИ ОСОБИСТОСТІ	62
2.1. Комунікативний вимір становлення особистості	62
2.2. Антиципація як універсальний феномен психологічної активності особистості	79
2.3. Генезис антиципації в ранньому дитинстві та дошкільному віці	89
РОЗДІЛ 3	
КОМУНІКАТИВНО-МОВЛЕННЕВА СТРАТЕГІЯ АНАЛІЗУ ПОВЕДІНКИ ОСОБИСТОСТІ ДИТИНИ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	109
3.1. Співвідношення особистісних якостей мовленневої поведінки дитини	109
3.2. Ціннісні параметри мовленневої поведінки дитини	127
3.3. Комунікативна антиципація як особистісний вимір творчості дитини у взаємодії з оточенням	140

РОЗДІЛ 4

ЕМПІРИЧНЕ ВИВЧЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ РОДИННОГО СПІЛКУВАННЯ ЯК ЧИННИКА СТАНОВЛЕННЯ МОВЛЕННЕВОЇ ПОВЕДІНКИ ДИТИНИ _____ 152

- 4.1. Методика та організація вивчення особливостей родинного спілкування та особистісного розвитку дошкільника _____ 152
- 4.2. Результати дослідження особливостей родинного спілкування з дитиною дошкільного віку _____ 167
- 4.3. Взаємозв'язок родинного спілкування та якостей мовленнєвої поведінки дитини як прояву її особистісного розвитку _____ 175
- 4.4. Взаємозв'язок родинного спілкування та комунікативно-мовленнєвого розвитку дошкільника _____ 186

РОЗДІЛ 5

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ МОВЛЕННЕВОЇ ПОВЕДІНКИ ОСОБИСТОСТІ ДИТИНИ В УМОВАХ ОСВІТНІХ ЗАКЛАДІВ _____ 200

- 5.1. Особливості мовленнєвої поведінки дитини у спілкуванні з однолітками в освітньому процесі дошкільного закладу _____ 200
- 5.2. Порівняльний аналіз мовленнєвої поведінки дитини в ситуаціях невизначеності та новизни _____ 218
- 5.3. Особистісні характеристики мовленнєвої поведінки дитини в умовах цілеспрямованого їх формування в закладах дошкільної освіти _____ 235

РОЗДІЛ 6

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ЧИННИКИ РЕГУЛЯЦІЇ МОВЛЕННЕВОЇ ПОВЕДІНКИ ДИТИНИ _____ 266

- 6.1. Сміслова регуляція мовленнєвої поведінки дитини як свідчення індивідуалізації життя _____ 266
- 6.2. Адаптаційні та творчі можливості дошкільника в змінних ситуаціях взаємодії з оточенням _____ 287
- 6.3. Психологічна компетентність батьків вихованців і персоналу освітнього закладу як чинник смислової регуляції мовленнєвої поведінки дитини дошкільного віку _____ 300

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ _____ 322

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ _____ 329